

בענין תקיעה שלא עלתה יפה והמסתעף

- בירור דברי הרא"ש במעשה דמגנצא בדין זה
- בירור דברי המ"ב בדין זה
- דעת פוסקי וחכמי זמנינו
- פרטי דינים העולים מההבנות השונות

מצוי הדבר בכל יומא דראש השנה, שקורה המאורע הבא: בעל תוקע מומחה אשר נהירין לו כל שבילי התקיעות, על הלכותיהן ועל צורתן המקצועית, מנסה בשעת מעשה לתקוע תקיעה פשוטה, ויוצא לו קול קצר, ומנסה הוא שוב, ושוב יוצא קול כזה, עד שעולה לו התקיעה כראוי.

מה עושים? האם ממשיכים הלאה? וא"כ, האם לכתחילה צריך לשהות כדי נשימה [לבל יצטרפו קולות אלו], או לא? ואפשרות נוספת, שיש לדון בה האם צריך בכה"ג לחזור לתחילת הסדר [–השורה]? והאם יש הבדל בין כמה קולות יצאו? וכן האם יש הבדל באיזו צורה יצאו [– דהיינו במשך הקול או בצורת הקול אם קול שבור או פשוט?]

וכן צריך לדעת מה הדין בכל הנ"ל כשניסה לתקוע תרועה או שברים ויצאו לו מקצת הקולות, והפסיק?

סוגיא זו: מחד גיסא, נוגעת מאד למעשה, ומאידך גיסא, מסובכת מאד, מחמת שאין לה שורש בגמ', ורוב הראשונים לא דנו על כך, וגם הראשונים שכבר כתבו על כך קיצרו כדרכם, והפוסקים סתמו בהרבה מהספקות בענין זה, והדבר תלוי גם בסברות דקות בהבנת הענין.

עב"ז אנסה לברר בעז"ה עד כמה שידי – יד כהה מגעת, את שורש הענין, את הצדדים והסברות בענין, ובעיקר את דרכו של המשנה ברורה בענין, כפי שפירשוהו פוסקי וחכמי זמננו, וכן את הוראתם למעשה.

לשון המ"ב

א. כתב המ"ב (סי' תק"צ סקל"ד) וז"ל: **אם התחיל לתקוע ואין הקול עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית, נחשבת הכל לתקיעה אחת ואי"צ לחזור על אותו סדר. [אחרונים].** עכ"ל. ויל"ע בכוונתו בכמה ספיקות, ובכמה צדדים וכולם קשורים ותלויים זה בזה.

על איזו תקיעה מדובר

ב. ראשית נדגיש שהכוונה בזה על התקיעה בסוף השורה, דאם הכונה על תחילת השורה פשוט שאין חשש, היות ונפסק בשו"ע (ס"ט ועי' סוף ס"ז) דלעולם אינו חוזר לתחילת כל הבא [ג' שורות], וא"כ אף אם נחשב הקול שלא עלה יפה כתקיעה פסולה, מ"מ דל קול זה מהכא ונחשיב רק את התקיעה הכשרה שתקע אח"כ, וכ"כ בהדיא בדה"ח (דין טעות בתקיעות ס"ד) שהמדובר כאן הוא מענין תקיעה אחרונה.

מקור דברי המ"ב

ג. הנה לשון המ"ב לקוח מלשון המג"א (סקי"א) [נעתיק את לשונו במלואו, היות ויש שדנו בכוונתו בענייננו על פי כלל דבריו], ודבריו נסבו על דברי השו"ע שם שכתב (ס"ח): **או לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואח"כ תקע וכו' הוי הפסק והפסיד גם תקיעה ראשונה.** עכ"ל. כתב המג"א: **אבל אם הכל נעשה בתקיעה א' אפי' התחיל להריע כשר כמ"ש סעי' ז', וה"ה אם התחיל לתקוע ואין קולו עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית נחשבת הכל לתקיעה א' כדאיתא בטור.** עכ"ל. והעתיקהו הא"ר ובדה"ח (שם)¹. והמג"א ציין שמקורו מהטור. ובטור הובא בשם הרא"ש (פ"ד דר"ה סי' י"א) במעשה דמגנצא².

לשון הרא"ש והטור

¹ ולשון ערוה"ש (סעי' כ') קצת שונה וז"ל: דהראשון אינו בחשבון בפנ"ע ונחשב הכל כקול אחד כמ"ש הטור [שם]. עכ"ל. 'שם' פירושו – ספר המג"א, שהביאו קודם.

² [מעשה זה מובא בהרחבה וכן עם דעות נוספות בראב"ן סי' ס"א, בראבי"ה סי' קע"א מכתבת אביו – רבנו יואל הלוי חתן הראב"ן. וסי' תקס"ו. ומרדכי השלם מהד' מכוון י-ם שצוין בב"ח וט"ז, ס' הרוקח ואו"ז ח"ב].

ד. אמנם לשונם של הרא"ש והטור שונה במקצת מלשון המג"א והמ"ב ועל כונעתיק את לשונם. [בהעתקת דברי הרא"ש אעתיק גם על מה נסבו דבריו, כדי להבין את הרקע לדבריו, וגם שהדבר חשוב להבנת כל יסוד דין 'לא עלה הקול יפה' ובהמשך הדברים נדון במקצת על הקשרן].

וזה לשון הרא"ש: **מעשה אירע במגנצא בשנת תתק"ה, שתקע התוקע פעמים קשר"ק ובשלישי: תקע ב' שברים והתחיל להריע, והחזירוהו קצת הקהל לראש, ומקצת הקהל אמרו לו תקע שבר אחד וסיים.** ע"כ לשון המעשה הנוגע לנדון.³

לאחר מכן מביא הרא"ש את פסק רבנו אליקים, ואת פסק חתנו הראב"ן, וכן את מה שהיה נראה לרא"ש עצמו בזה, וז"ל:

וכעס עליהם רבי אליקים בר יוסף ז"ל ואמר אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן ושלם כדין החזירוהו.

ור"א בר נתן חתנו הסכים לדבריו ואמר, **שלא כדין החזירוהו וגם התוקע עבר על שבות דרבנן ואותו שחיסר מן השברים והתחיל בתרועה לא הפסיד סדרו בכך, כיון דתרועה ושברים שניהם משום תרועה דקרא הוא דקא עבדינן, דמפסקא לן דלמא גניח ויליל והכל תרועה אחת היא, והיה ליה כמו נתקל בשברים שחוזר עליו, והכא נמי יחזור ויתקע שבר אחד ויתקע תקיעה, דכיון שלא נגמרה התרועה לא הוי הפסק, וכאילו נעשו בזה אחר זה דמי, אבל ודאי אם נגמרה תרועה הוי הפסק, כיון דשלשה שברים יש לו להיות זה אחר זה והופסק בתרועה הוי הפסק והוי כתרועה שנחלקה לשתיים שאינה כלום וצריך לחזור ולתקוע קשר"ק.** ע"כ. (דברי הראב"ן).

וכתב על דבריו הרא"ש: ... ומה שכתב 'אבל ודאי אם נגמרה התרועה הוי הפסק' וכו' עד – 'והוי כתרועה שנחלקה לשתיים ואינה כלום וצריך לחזור ולתקוע קשר"ק', אינו נ"ל, דכיון שלא גמר הקשר"ק אם אין התרועה כלום בשביל שנחלקה לשתיים יחזור ויתקע שלשה שברים, ואין ההפסק של תרועה פסולה מפסקת.

ולא דמי להא דמתקיף רב עזירא ודלמא ילולי הוא וקמפסקי שברים בין תקיעה לתרועה, דהתם אי ילולי הוא קא פסקי דאין השברים מעין התרועה כלל והוי לגמרי קול אחר ובעינן פשוטה לפנייה בלי הפסק קול אחר כדפירשתי לעיל, אבל קשר"ק עושין משום ספק דלמא גנח ויליל והוי הכל תרועה אחת וקול אחד, אלא שקיצר בתרועה שלא עשה שלשה שברים, כה"ג לא הוי הפסק דאין כאן הפסק קול אחר.

אחרי כן מביא הרא"ש ראיה שהיא מקור נדוננו: **ופעמים רבות שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עולה לו יפה, ופוסק ומתחיל לתקוע או להריע ולא מפסל בשביל שהפסיק בקול קצר שהשמיע בשופר דלא מקרי הפסק כיון שאין זה קול אחר כיון שהוא מעין התקיעה או התרועה אלא שלא היה כשיעור.** עכ"ל.³

³ והמשך הטור: ולא דמי להא דתקיף ר' אבהו דאמרינן דשברים או תרועה הוי הפסק, דהתם אם תרועה גנח הוי יליל קול אחר לגמרי ואם הוא יליל הוי גנח קול אחר לגמרי, אבל הכא שניהם קול אחד של תרועה. עכ"ל. והם דברי הרא"ש דקודם לכן וז"ל: ולא דמי להא דמתקיף רב עזירא ודלמא ילולי הוא וקמפסקי שברים בין תקיעה לתרועה דהתם אי ילולי הוא קא פסקי דאין השברים מעין התרועה כלל והוי

הטור מעתיק כל זה, ולשונו בהביאו סיום הדברים: **מידי דהוה אפעמים שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עולה לו יפה, ופוסק וחוזר ומתחיל לתקוע או להריע ולא מפסל מה שתקע כבר, בשביל שהפסיק בקול קצר שהשמיע בשופר, דלא מקרי הפסקה כיון שאינו קול אחר שאינו מעין התקיעה.** עכ"ל.

והנה גוף הנדון של מעשה דמגנצא נפסק בשו"ע ס"ז כהרא"ש, [אכן המ"ב הביא דעת רבנו יואל שבכל אופן יתקע ג' שברים ואכמ"ל. ומש"כ שם בשם הגר"א יובא לקמן בעז"ה]

אמנם דברי הראב"ן על דין 'נתקל' ודברי הרא"ש על דין 'לא עלה הקול יפה' לא הובאו בשו"ע כלל, אלא רק במג"א ומ"ב הנ"ל.

הערה על המ"ב

והנה יש להעיר בדרך אגב, למה רשם המ"ב את כמקור לדינא דלא עלה הקול יפה בשם 'אחרונים', הלא המקור לדברים הוא מ'הרא"ש', וכפי שמציין את דברי הרא"ש הללו בענין זה, בשה"צ לעיל מיניה בס"ז אות כ"ט, עכ"פ היה לו לציין את מקורו מה'טור', וכבר נתקשו בזה בספרי זמנינו וכדלקמן. ובאמת ישנם כמה הבדלי לשון בין הרא"ש והטור למג"א והמ"ב, וכפי שנציין כעת, ואם הם משמעותיים ובה"ב לרמזו כאן על הבנה אחרת בדין זה וגם יתכן שיצאו ממנה נפ"מ לדינא, הרי שהדבר מובן.

הבדלי לשון בין הרא"ש והטור לבין המג"א והמ"ב

ה. והנה יש להבחין בכמה שינויים בין לשון הרא"ש והטור לבין לשון המג"א והמ"ב [ובהמשך הדברים נדון אם הם שינויים משמעותיים].

(א) ברא"ש נקט את הגדרת הענין בכמה נוסחאות: 'לא עלה הקול יפה', 'קול קצר', 'לא היה כשיעור'. ואילו המג"א והמ"ב הביאו רק את הנוסח 'אין הקול עולה יפה'.

(ב) ברא"ש ביאר הטעם 'כיון שאין קול אחר', וכן 'כיון שהוא מעין התקיעה', ואילו המג"א והמ"ב ביארו ש'הכל תקיעה אחת'.

(ג) הרא"ש הביא ד"ז בין על תקיעה בין על תרועה, ואילו המ"ב הביאו על תקיעה לבד.

ביאור דברי הרא"ש

ו. קודם שנביא את הספיקות שבדברי הרא"ש, הביאורים בדבריו, ודברי הפוסקים שבענין, יש להבחין שהן הראב"ן והן הרא"ש, בנדון דבריהם על המעשה דמגנצא, כתבו שמדובר שהבעל תוקע תקע במכוון את הקול הפסול-התרועה אלא שלא היתה במקומה, והוכיחו את דינם שלא חוזר לתקיעה ראשונה ושיש מקרים שאפי' לא חוזר כלל, מדין אחר של קול פסול שאינו מפסיק, והוא באופן שהתקיעה במקומה רק שיש איזה טעות בגוף התקיעה דהיינו שלא יצאה כראוי. וצריך לדעת: א' - מהיכן מקור הדין שכה פשוט להם, עד שמזה מביאים ראיה, שהרי אינו נמצא בש"ס וראשונים, וברא"ש מבואר שמוכיח כן מ'פעמים רבות' שקורה כן, אכן הראב"ן קיצר בלשונו, ויש לדעת, האם זוהי

לגמרי קול אחר ובעינן פשוטה לפנייה בלי הפסק קול אחר כדפירשתי לעיל. עכ"ל.

תקיעה שנשמעת כתקיעה רק שלא עלתה יפה ויל"ע מה אם כן הציור המדויק. ויבואר באות הבאה.

כמה ספיקות ברא"ש - איזה סוג קול יצא

ט. בגוף דברי הרא"ש המג"א והמ"ב 'ואין הקול עולה יפה' יל"ע איזה סוג קול יצא לו ויש בזה כמה ספיקות וכולם תלויים בעומק הבנת דברי הרא"ש. נביא את הספיקות והצדדים בקיצור, ואח"כ נביא כמה מהלכים בדברי הרא"ש, והנפ"מ לדינא מכל מהלך בספיקות אלו, ומי מהפוסקים והחכמים דן בזה.

הספיקות בדברי הרא"ש

ספק ראשון

ספק א. באם רצה לתקוע ויצא לו קול אחד של תקיעה קצרה, דהיינו קול הנשמע כשבר או כתרועה וכה"ג, האם הוא הפסק או לא.

והנדון, בדפשוטות זהו הציור ברא"ש שאינו הפסק, וזה מש"כ הרא"ש 'קול קצר' לא היה כשיעור. והדבר לכאן מוכרח וכפי שהכרחנו לעיל שציור הרא"ש שונה מהראב"ן, וכונת הרא"ש לקול הנשמע כתקיעה רק שלא עלה יפה, אמנם מאידך גיסא באופן זה לכאן א"א להכשיר שהלא כעת בא לתקוע תקיעה, ואילו ד"ז נשמע כשבר או יבבה ושבר הרי הוא קול פסול ופוסל [וכפי שנביא בהמשך מהשו"ע (ס"ח)], ונוסיף שהרא"ש התנה שיהא 'מעין אותו קול' ובזה לכאורה ל"ש למימר הכי, ועל כרחינו לפרש דברי הרא"ש באופן א.

וכשנדון בדעת המג"א והמ"ב, הרי שכאמור הם שינו מלשון הרא"ש והטור וכתבו שטעם הדבר שאינו מעכב הוא מחמת ש'הכל תקיעה אחת', ולכאן אם נשמע קול זה כשבר או יבבה היאך שייך שיצטרף לתקיעה אחת עם התקיעה שאחריה.

יודגש, שכל הספק הוא באם יצא קול דק כמו יבבה א', או שבר א' [אפי' לפוסקים דשבר הוא פשוט, או תקיעה קצרה כשיעור ב' כוחות. אמנם אודות הדין באם רצה להריע ויצא לו ג' יבבות, (וכן אם רצה לתקוע ויצא לו תקיעה קצרה אך כשרה לאיזו שיטה) יעוין בהערה⁶.

⁶ בתרועה, שתקע ג' יבבות והפסיק - יש מחמירים, דהרי"ז הפסק וחזור לתקיעה ראשונה [כיון דיצאו לו קולות אשר יש שיטות שהן השיעור לכתחילה, וא"כ יצא יד"ח בדיעבד] - והיי"א (כלל קמ"ב סעי' י"ב), וס' אש דת (ס"י), והביאם אלף המגן סק"ה ובהג"ה והכריע כוותיהו, לוח לא"י (סוף סעי' ד'), מקראי קדש (כתבי הגרצ"פ) ס' י"ח, ובשו"ת בן הימין (סוה"ס, ליקוטים לאו"ח), והוסיף שהרבה בעלי תקיעה לא נזהרים בזה. ויש מקילים לתקיעות דא': המהרש"ם בדע"ת, והובא בארחות חיים (ספינקא), וטעמו דכיון שרצה לתקוע ט' ולא כיוון לצאת בקול של ג' כוחות אינו מפסיק. ולפ"ז כ' שבתקיעות יום ב' שהוא מדרבנן מפסיק, [ולכאן ה"ה בתקיעות דמעומד אפי' ביום ראשון לפי הרבה שיטות], כיון שבדרבנן מצוות אינן צריכות כוונה. ולכן יחזור, אא"כ יכווין מראש שאינו רוצה לצאת בתקיעות - אא"כ יצאו בצורה טובה. ועי' בשו"ת באר צבי (ס' כ') שהביא למהרש"ם ופסק כוותיה, אמנם על יום ב' פלפל לכאן ולכאן. ועי' במנחת פרי שצוין לקמן. ויש שהרחיבו החידושים וצדדו שיצא יד"ח גם ביום ב': ולא היו הפסק כלל דכיון שרוצה לצאת בט' קולות - היו כמכוון להדיא שלא לצאת בג' קולות: ס' הדרת קודש (דף כ"ג אות ק"ט), הובא באר"ח שם, וכ"כ בקצה המטה (סק"ב). ויש שדחו עיקר החידושים: באלף המגן שם דחה שאינו נחשב כוונה לא לצאת, ע"ש, ויש להוסיף על דבריו דהא י"א דגם בדרבנן מצוות

ראיתו גם בנויה עד"ז, או שמסברא קאמר, וא"כ מה סברתו. ב' - מה האופן המדויק שבו מדובר שם, שאף דהרא"ש ביאר כוונתו [ובאמת גם בדבריו נפלו כמה ספיקות וכפי שיבואר בהמשך הדברים] אך הראב"ן סתם ולא פירש. ג' - יש להבין כיון דב' הציורים שמהם מוכיחים שונים במהותם ממעשה דמגנצא מה אם כן הראיה מהם. ד' - האם הראב"ן יחלוק על ציורו של הרא"ש או שרק יסבור שאין ראיה ממנו לדיון שלהם - מעשה דמגנצא להלן נפשוט בעז"ה חלק מן התמיהות האלו ועל השאר אכמ"ל⁴.

דין נתקל

ז. ראשית דברינו נתחיל לבאר את דין ה'נתקל' אשר בדברי הראב"ן. הנה הראב"ן הרחיב מעט בד"ז בספרו (ס' ס"א) וז"ל: 'התחיל בשבר ונתקל בו חזור עליו'. עכ"ל. וכע"ז בשמו בדברי נכדו הראב"ה (ס' קע"א) 'התחיל בשברים ונתקל בו שחזור עליו'. ובטור שם בריש דבריו 'נתקלקל בשברים שחזור אליו'. ולולא דמסתפינא נראה לכאן בכוונתו ובפרט בלשונו של הטור, דהיינו שנתקלקל הקול ויצא לו קול משובש - שאינו נשמע כקול של תקיעה או של שבר או של יבבה כלל [וכגון שרצה לתקוע שבר כמנהג ליטא ויצא לו חלקן] - שאז הדין שממשיך הלאה בשברים או בתרועה. והיינו דלא רק דלא צריך לחזור לתקיעה ראשונה, אלא גם ל"צ לחזור לתחילת שברים, ואף שלשונו נתקל בשבר ואולי הכוונה בשבר הראשון מ"מ נראה דאין לחלק. אכן ל"מ מי שיפרש כן להדיא.

עוד נכלל בדבריו אופן יותר פשוט, כשהחל בשברים או בתרועה ונקטע הקול והפסיק אחר כמה שברים או יבבות, וזה הביאור בהוראות החזו"א במעשה שהחל לתקוע שבר או תרועה ויצא לו קול א' או שתיים ונקטע שיימשיך השברים או התרועה, ושא"צ לחזור לתחילת השורה. (ארחות רבנו ח"ב עמ' קפ"ד אות י"ד, מפי ר' שלמה כהן שתקע כן לפני החזו"א, ולא החזירו, וכן גם העיד המחבר ר"א הורביץ זצ"ל שפסק לו כן החזו"א להדיא למעשה), וכן פירש יבלח"א הג"ר יהודה עדס (בקונטרס 'בענין הפסק בתקיעות', ה'תשס"ה, עמ' ח'), [ובזה דחה את מה שיש⁵ שהביאו ראיה מהחזו"א למקרה שהחל לתקוע תקיעה ויצא קול קצר שנשמע כתרועה או שבר, הוא הספק הראשון בדברי הרא"ש לקמן אות ט, ודבריו ברורים].

דין 'לא עלה הקול יפה'

ח. השתא דאתינן להכי נבא לבאר את הציור שברא"ש למה כוונתו באמרו 'שלא עלתה התקיעה יפה', דהנה לפי האמור הרי שא"א לפרש בדבריו שיצא קול משובש וכגון שלא נשמע כשבר או יבבה וכד', או בגוונא שהחל לתקוע שברים או תרועה ונקטע דכ"ז כאמור ציורו של הראב"ן, ואילו הרא"ש עצמו נראה בבירור שבא לצייר ציור אחר, וגם שמלשונו משמע שמדובר על

⁴ על נקודה ד' עי' היטב במט"א באלף למטה על סכ"ט, ומש"כ על דבריו באש דת (לג-ג).
⁵ ס' פס"ת ושו"ת מנחת פרי דלקמן.

ספק ב. לפי הפשטות בספק ראשון, דאי"צ לחזור לתקיעה ראשונה, דנים הפוסקים אודות ג' ספיקות שאין להם משמעות מפורשת בלשונו של הרא"ש להכשיר בהן:

[אכן יל"ע בהם על פי עומק הבנת דברי הרא"ש וכפי שיבואר בס"ד אם יתכן להכשיר גם באופנים אלו או לא].

(א) ברצה לתקוע תקיעה ויצא לו ב' קולות קצרים הנשמעים כב' שברים או כב' יבבות, וכן ברצה לעשות שבר ויצאו לו ב' קולות קצרים הנשמעים כב' יבבות.

(ב) ברצה לתקוע תרועה ויצא לו קול שארוך מיבבה, דהיינו קול הנשמע כשבר או כתקיעה קצרה⁷, וכן כשרצה לתקוע שברים ויצא לו קול ארוך שיצא מכלל משבר.

(ג) ברצה לתקוע תקיעה ויצא לו שבר ממש ולא קול קצר פשוט (כגון שברים שכל שבר בצורה שבורה, כמנהג ליטא).

בפשטות כל הג' הספקות תלויים זב"ז, ותלוי הדבר במהלך דברי הרא"ש, ובפרט היאך להבין את הפשטות בספק ראשון שאי"ז פוסל. ואפרש הדברים בכל מהלך בפנ"ע וכדלקמן, ואביא בשם הפוסקים שהלכו במהלך מסוים על איזה מהספקות דנו להדיא, אכן הדבר אינו מוכרח, ויתכן שגם לפי מהלך מסוים יהא הדין כן רק בחלק מהספקות, ודו"ק היטב.

ג' מהלכים בביאור דברי הרא"ש

וההשלכות היוצאות מהם לפשוט הספיקות הנ"ל

המקורות והנדונים:

צריכות כוונה עי' מ"ב סוף סי' ס'. ובשו"ת ויען יוסף סי' ט"ז (שבסו"ס משפטי ליעקב) דחה דסו"ס הרי הוא מתעסק, ותליא במחלוקת השו"ע והמג"א אם צריך לחזור לראש. וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' ל"ח אות א' ואכמ"ל.

והדין בכה"ג בתקיעה - שיצא לו קול תקיעה קצרה אך כשרה לש' רש"י שהזכירה השו"ע, דהיינו בתש"ת - התקיעה ו' טרומיטין. ובתשר"ת - ט' טרומיטין ובתר"ת ג' טרומיטין. האם לדעה ראשונה המחמירה ה"ה בזה: בן הימין שם כתב דה"ה בזה. וכ"כ בשו"ת אבן ישראל (לגרי"י פישר. ח"ט סי' מ"ח). [והעירני ידידי הרה"ג ר' בנימין גורטלר שליט"א, ראייה לדעה זו, מהב"ח (סוף סעי' י"ב) שביאר טעם המנהג שעושים ג' שברים ותו לא, שהוא מפני מחלוקת הגאונים בשיעור שבר דיתכן דיצא מכלל שבר והר"י תקיעה והוא הפסק לדעת הרמב"ן. עכ"ד. ולכא' הרי אינו מתכוין לזה ולא גרע מלא עלה הקול יפה, ע"כ מבואר שכיון דהוי כתקיעה לא אכפ"ל מה דלא עלה הקול יפה. אכן יש להעיר דאף דמבואר דלכתחילה יש לזוהר בכך מ"מ לא כתוב שחוזר בדיעבד לתקיעה ראשונה. וגם בעמח"ס אהבת איתן כתב לי לדחות זאת, שהרי הוא מתכוון לעשות קול ארוך כמבואר בב"ח, וא"כ הוא מתכוון לעשות מעשה תקיעה, אף שאינו רוצה לצאת בו, ולכל היותר הוי כתקוע כמתעסק ולא למצוה שהשו"ע (ס"ח) פסל זאת, אבל לא דמי ללא עלה הקול יפה כלל]. [ומה שהבאתי לקמן אות כג מספר מועז"ז סי' ה' סקי"א שאם תקע ויצא לו כשיעור ג' כוחות שישעה כדי שלא יצטרף לתקיעה הכשרה שיתקע אח"כ, אין להוכיח דלא חוזר לראש, כיון דיתכן דמיירי אף בתקיעה ראשונה של הסדר-השורה].

⁷ ולכא' זה הציור ברא"ש, אם נפרש שהראב"ן מיירי, כפי שהבאתי לעיל מהגר"י עדס, על שהחל להריע ונקטע הקול, ודייקתי שהרא"ש מיירי על ציור אחר, א"כ מה הציור ברא"ש בתרועה שלא עלתה יפה. ועיין.

י. ראשית, בשו"ע (ס"ח) כתב שאם תקע ג' שברים ואח"כ תקע שבר נוסף הקול מפסיק וחוזר לתקיעה ראשונה, ולכא' מבואר דלא כפשטות שכבתי להכשיר כה"ג, אכן אינו ראייה, דלמהלך ראשון דלקמן שתלוי בכוונתו הרי ששם מדובר שכיון לתקוע שבר ולכן למרות שהיתה לו טעות ששכח שכבר סיים ועשה כבר ג' שברים מ"מ הוי הפסק משא"כ בנדו"ד שלא כיון אלא לתקיעה ולא עלה הקול יפה ויצא לו שבר, שבזה אינו מפסיק.

שנית, כתב מ"ב (סקל"א) וז"ל: יש מבעלי תקיעה שאינם מומחים במלאכה זו, וכשעושיין תרועה מתחילין בו בקול ארוך, ונראה התחלתו כעין שברים, גם זה לאו שפיר עבדי. עכ"ל. ודנו בכוונתו, האם כוונתו דלאו שפיר דמי כיון שיש חשש פסול אמיתי, או שכוונתו שכשר בדיעבד ורק מזהיר שלא יעשו כן לכתחילה, ולצד ב' התקשו, ממנ"פ דאם הוא בכלל דין דלא עלה יפה שיוכשר לכתחילה, ואם לא, שיפסל אפי' בדיעבד.

מהלך א

יא. המהלך הראשון הנראה בבירור הדברים הוא שהכל תלוי בכוונתו, וכיון שכיוון לעשות קול יפה לא מתחשבים במה שלא יצא לו הקול יפה, ולכן לא אכפ"ל שיצא קול הנשמע כשבר או יבבה, כיון דלא כיוון לשבר או יבבה אלא לתקיעה.

ולפי מהלך זה לכא' גם בשאר ספיקות אינו קול מפסיק, באות א' - כיון דלא כיוון לשברים או יבבות לא אכפ"ל שכך יצא. באו' ב' - כיון דלא כיוון שיצא קול ארוך לא אכפ"ל שיצא יותר ארוך ממה שהיה צריך לצאת. אות ג' - כיון דלא כיוון שיצא שבר ממש ג"כ אינו מפסיק.

מקורות והרחבה:

בשו"ת באר צבי⁸ (סי' כ') דן בספק ראשון ובספק שני אות ב' (קול ארוך) ובכוונת הרא"ש והמ"ב, וכתב בשניהם, שאינו מפסיק, והוסיף 'וכן מעשים בכל יום', וביאר שתלוי בכוונתו, ואת דברי השו"ע הנ"ל (ס"ח) ביאר כנ"ל, ואת דברי המ"ב על בעלי תקיעה הנז' דייק דמשמע שרק לאו שפיר עבדי, אך מ"מ אינו מעכב. עכ"ד.

והג"ר רפאל שמואלביץ שליט"א ר"י מיר (בדפי הלכות לבעלי תקיעה), העלה צד זה. דבספק ראשון הכשיר (שם עמ' 2 סעי' ב') ולא ביאר טעמו, אך הסתפק ספק שני אות ג' (שם סוף עמ' 1) באם יצא לו שבר [-בצורה שבורה כמנהג ליטא וכד'], וביאר הצדדים האם פסול כיון דלמעשה יצא שבר, או משום סברא הנ"ל, דחשיב כלא עלה הקול יפה' כיון ד'נתכוין' לתקיעה. וביתר הרחבה שם (עמ' 3 אות ד').

וכן ביאר בשו"ת אבן ישראל (לגרי"י פישר זצ"ל. ח"ט סי' מ"ח): שכיון שלא כיוון לשבר אלא לתקיעה ויצא לו קול אחר אינו מפסיק. [והוסיף סברא נוספת כמובא לקמן בביאור ג'].

⁸ (לגר"צ קינסטליכער זצ"ל חמיו של בעל שו"ת בצל החכמה).

וכן העלה מהלך זה הרב הגאון רבי מאיר רוזנר שליט"א⁹ במאמר (קובץ עיון הפרשה גליון מ"ט עמ' נ"ד אות א'). והוסיף שלפי"ז גם בשני הספקות הנ"ל, שבאותיות ב' (קול ארוך) וג' (קול כשבר ממש) אין הקול מפסיק. [אכן העלה גם כפי מהלך ב' דלקמן, שלפיו צריך להחמיר בספיקות אלו של ספק שני כמבואר שם, והסיק לדינא להחמיר. אכן בספק ראשון פשיט"ל שאינו מפסיק]. וכיסוד מהלך זה, הוסיף לי ידידי הרה"ג ר' אברהם רוטנברג שליט"א מח"ס אהבת איתן (תקיעות. י-ם התשס"ט) במכתבו אלי, דיש נקודה עמוקה יותר מזה שאינו מתכוין לתקיעה זו, דפשוט לו דמתעסק בתקיעה כנופח בשופר ועלתה לו תקיעה, שלכו"ע לא יחשב הפסק, דהוי מתעסק גמור, וא"כ הכא שכונתו היתה לעשות תקיעה ויצא לו שבר הוי מתעסק כלפי השבר ולא הוי הפסק.

מהלך ב

יב. המהלך השני שניתן להאמר הוא דבאמת כל כהאי גוונא חשיב כמתעסק שאינו הפסק. ולכן בספק ראשון אינו מפסיק, ולכא' לצד זה דינו כמהלך א' דבכל הספקות אינו מפסיק.

מקורות והרחבה

לפי שיטת המג"א שהביא המ"ב סקל"ג דמתעסק לאו כלום. כ"כ באבן ישראל שם. [ולפי השו"ע סעי' ח' דמתעסק הפסק, וכן החמיר לכתחילה בבה"ל (שם ד"ה כמתעסק), צ"ל כסברא ראשונה].

מהלך ג

יג. המהלך השלישי שהקול הקצר שיצא לו, מוגדר כחלק מתקיעה ולא כשבר, אבל כל זה קול שהיה שייך להכשירו לסוג הקול שרצה לתקוע וכפי שיבואר כעת בפשיטת הספיקות.

ולפי"ז בספק ראשון אינו מפסיק, אבל בספק שני בכל הג' ספיקות יש לפסול כיון שאינו חלק מהתקיעה, ולכן בב' קולות (באות א') מפסיק, וכן בקול יותר ארוך ממה שהוצרך (באות ב'), וכן בשבר ממש (באות ג').

מקורות והרחבה:

כ"כ בארוכה גאב"ד פאפא הג"ר יוסף גרינוואלד (נכד בעל ערוגת הבושם) בשו"ת ויען יוסף, נדפס בסוף ספרו של אביו - משפטיך ליעקב (סימן ט"ז), ושוב נדמ"ח בספרו ויען יוסף (או"ח סי' שנ"ו), וביאר שנחשב חצי תקיעה ולא שבר כיון שאם היה ממשיך אותו היה כשר קול זה, לכן נחשב מעין אותו קול, אף שלמעשה נפסק וכעת אינו כשר, ול"ח שבר או יבבה ואינו הפסק. ואת השו"ע (ס"ח) ביאר דשם כיון לתקוע שבר ואנו מתעסק לצורך תקיעה.

והוסיף לבאר דעיסוק לצורך מצוה אינו הפסק. שעיסוק לצורך קיום המצוה אינו הפסק כמו גביל לתורא, ואף שהקפידה תורה שלא יפסיק בקול בין השברים או התרועה לקול שאחריהם מ"מ

⁹ מח"ס חכמת הלב ומו"צ עזרת תורה ירושלם.

כל שהוא עסוק בתקיעה כפי רצון התורה אף שיצא קול אחר, ל"ח מתעסק אלא אנוס. [אכן נראה שלא סמך על סברא זו לחוד דא"כ הו"ל הכשיר בספק שני בכל האותיות, ודו"ק].

ואודות דברי המ"ב על בעלי תקיעה, הבין שם שבאמת הוא חשש אמיתי לפסול, ומשום כך הוצרך שם ליישב שלא יסתור את פסקו וביאר בכמה אופנים, חדא דמיירי שיצא קול ארוך יותר ממה שצריך לתקוע היינו תרועה, ובזה גם לסברתו לא יוכשר, ועוד שכיון שזה דרכם ל"ח אנוסים. עכ"ד.

והוסיף סברא דכל ההכשר כאן הוא בהתחיל לתקוע כהוגן ונתקלקל ולא באם התחיל עם קול פסול כמו שבר. ע"כ. ולא הבנתי דבריו, וגם יש לידע אם כיון לחלק כן לדינא, דלכא' לפי סברתו הנ"ל, שכתב קודם לכן, אין לחלק בזה, וגם שפשטות הרא"ש שמדובר גם אם כבר תחילת הקול לא עלה יפה, וצ"ע.

[אכן בספרו שו"ת ויען יוסף הנדפס בפנ"ע או"ח סי' שנ"ז סק"ב נראה שמספק"ל לדינא גם בספק ראשון].

וכן העלה הג"ר יהודה עדס ר"י קול יעקב (קונטרס 'בענין הפסק בתקיעות' עמ' א' ואילך) אחר שהאריך טובא לבאר את דברי הראב"ן והרא"ש בהשוואתן את נדונם לציורים של נתקל ולא עלה הקול יפה, והציע כמה דרכים והגדרות, לבסוף (שם עמ' ה') העלה מהלך זה, והוסיף לבאר מדוע נראה ברא"ש שצריכים להגיע לב' סברות: א' - את עצם הדבר שלא עלה הקול יפה ובגלל זה אינו הפסק והיינו דלא התכוון לקול פסול וכד', ב' - הסברא שהוא מעין אותו קול.

וביאר שעיקר הטעם הוא הסברא הנ"ל, והיינו דקול תקיעה היא קול של ג' כוחות הנמשכת עד ט' כוחות, וכיון דכאן מיירי שכיון לתקיעה כשרה, וניכר שכן הדבר, ולא עלה הקול יפה, לכן תחילת התקיעה היא מעין אותו קול של התקיעה שתוקע אחריה. אכן זה שלא על הקול יפה ולא כיון לתקיעה פסולה, הוא גורם דכה"ג נחשב אותו קול, והיינו כיון דכוונתו לעשות תקיעה ומה שעשה עד עכשיו היה הכרח לתקיעה ומוכח שפסק באמצע ורוצה לתקן התקיעה, זה גורם שתקיעה זו שנפסקה היא מעין אותו קול.

ולפי"ז ביאר השוואת הרא"ש דמזה הוכיח הרא"ש לשברים ותרועה אף דשם אין את המעלה שכיון לתקוע ולא עלה יפה, אכן שם ל"צ זאת כיון שכאן הדבר נצרך להגדיר שהוא מעין אותו קול ושם השברים הם בין כך מעין אותו קול של התרועה. ועפי"ז ביאר גם כוונת והשוואת הראב"ן. [אכן עדיין לא ברור לי מדוע א"כ נחלקו ושהראב"ן השווה לציור של 'נתקל', והרא"ש השווה לציור של לא עלה הקול יפה, וצ"ע].

והסיק שלפי"ז בשני הספקות שבאותיות א' (ב' קולות) וב' (קול ארוך יותר)¹⁰, ל"ש מהלך זה וחזור לתקיעה ראשונה, וביאר מדוע אינו דוחק למימר הכי בכוונת הרא"ש.

וכן העלה מהלך זה הרה"ג ר"מ רוזנר במאמרו הנ"ל, בקיצור, וכתב שלפי"ז בשני הספקות שבאותיות ב' וג' הוי הפסק וכן הסיק להחמיר. אכן בספק ראשון פשיט"ל דאינו מפסיק.

והוסיף בעמח"ס אהבת איתן במכתבו אלי, על החלק הראשון דמוגדר כחצי תקיעה ולא כשבר. דאין לדחות ולומר דבקול שלם

¹⁰ אכן מה שציין מקור לזה מערוה"ש סי"ז, ל"מ שם, [ושם כתב דין אחר מחודש מאד והבאתיו בקצור הלכות במהדורה מעודכנת והבאתי מה שיש לכא' לתמוה עליו ואכמ"ל].

שהוא דין חדש ששאר פוסקים לא הסכימו עימו. ופירש שה"ה שיחלקו בכה"ג¹².

ביאור הרא"ש והמג"א והמ"ב לצד זה

טז. והמשיך הגר"י עדס שם, שלא התברר לו בשעתו היאך ביארו את דברי הרא"ש ודברי הפוסקים והמ"ב. גם בשו"ת ויען יוסף הנ"ל לא ביאר דברי הרא"ש¹³. והביא הגר"י עדס שיש שרצו לבאר דמש"כ ולא עלה הקול יפה אין הכוונה קול קצר שאין בו שיעור תקיעה אלא מדובר שהיה שיעור זה רק שהיה הקול עולה ויורד באופן שהתקיעה פסולה, ולכן כתב הרא"ש דהוי מעין הקול שרצה לתקוע.

והעיר ע"ז דאף דמ"ב לשונו שלא עלה הקול יפה וכ"ה במקורו במג"א ולא כתב שמיירי בקול קצר וכד', אבל ברא"ש שהובא בטור אף שהזכיר בתחילה לשון זו, מ"מ סיים 'ולא מיפסיל בשביל שהפסיק בקול קצר'¹⁴, ומשמע דאף כה"ג כשר. [וע"ע בסמוך שהבאתי מה שדייק מלוח לא"י בזה]. עכ"ד.

ביאור נוסף במ"ב, כתב בשו"ת מנחת פרי (שם) ששמע לפרש, דמיירי שהתקיעה נשברה ואז לא הוי לא תקיעה ולא שבר, משא"כ בספק ראשון שיצא תקיעה קצרה מהשיעור הוי שבר. [אכן כתב דלא משמע כן מסתימת הפוסקים]. עכ"ד¹⁵. וחילוק זה לכא' אינו ברור למעיין, וביאר לי אחיינו של המנחת פרי, בעמח"ס אהבת איתן, דהכוונה שעשה שיעור תקיעה, אבל סיומה נסתיים בצורת שבירה באופן שלא הוי תקיעה כשרה, ומאידך גם שבר אינה, ואפ"ה חשיב דהוי מעין אותו קול, ולכן הכשיר המ"ב. ויל"ע.

וגע"ז שייכים הדברים הנ"ל שבמ"ב אפש"ל כן משא"כ ברא"ש. שוב העירני הרה"ג ר"ב גורטלר שליט"א שיש לבאר דברי הגאונים זצ"ל ע"פ הגר"ז (סט"ו) והמט"א (סכ"ט) שהביאו האי דינא על 'תרועה' ולא הביאו על 'תקיעה'. ונראה דבדווקא כתבו כן, ויתכן דסברתם דבתקיעה יש את הבעיה הנ"ל שהוא קול הנשמע כשבר וכד'.

ומה שהרא"ש כן כתבו להדיא על תקיעה ביאר ביאור מחודש שהרא"ש לשיטתו ואילו לדידן אי"ז נכון וכמו שנבאר. ואציין שפירוש זה כבר הביא הגר"י עדס כן (שם עמ' ד') בשם חכ"א וקלסיה [אכן שוב דחאו שאי"ז משמעות הרא"ש וכמשי"ת].

וביאור דברי הרא"ש כך הוא: בהקדם מחלוקת אחרת בין הרא"ש לש"ר, דהנה הרא"ש בסי' י' הביא בשם רב האי גאון דאין מחלוקת בין הנוהגים תשר"ת לבין תש"ת ולבין תר"ת, אלא היה מנהג המקומות חלוקים, ובא ר' אבהו ותיקן שיעשו כולם אותו

¹² ולצד ראשון צ"ל שאין ראיה מזה, וביאר לי בעמח"ס אהבת איתן, דשם ידע שמריע, דלא יוצאת תרועה מאליה, משא"כ בנידו"ד שממש יצא לו בטעות קל קצר זה.

¹³ בשו"ת מנחת פרי (שם) הביא ששמע מפי הגר"י עדס בשם הגרשז"א שפסול, והוסיף שהגר"י עדס שאל להגרשז"א מהרא"ש והמ"ב הזה, שלא עלה הקול יפה ויצא קול קצר, ולכא' הרי"ז ג"כ כשבר או יבבא א', ולא הבין את החילוק שהשיבו.

¹⁴ אכן מה שהוסיף שכן העתיק בגר"ז (סט"ו), העירוני דבמחכ"ת לא דק, דהגר"ז מיירי על תרועה ולא על תקיעה, ובזה וודאי מדובר שהוא קול קצר ומה שלא עלה הקול יפה כנראה שתקע כב' יבבות ונקטע הקול. [ובביאור דבריו דנקט רק על תרועה עי' לקמן אות יח].

¹⁵ הביא כן בהמשך לדבריו הנזכרים הערה קודמת, והוסיף כן גם בשם הגריש"א דפסל, והוסיף ששמע בשמו ביאור דברי המ"ב שהבאתי כעת.

המופרד מחבירו לא נאמר ד"ז, דיש להוכיח שגם בזה נאמר היא דינא, מדברי מהב"ח (סעי' ח') דהכשיר בעשה שברים תרועה בב' נשימות, לסוברים דצריך נשימה א', וטעמו מכח דברי הרא"ש דלא עלה הקול יפה. עכ"ד.

אכן יש להעיר דהב"ח שם חולק על רבנו ירוחם (נ"ו ח"ב מט-ב), שפוסל שברים תרועה בב' נשימות, ורי"ו עצמו מביא את הרא"ש בהמשך דבריו (שם מט-ג), ויתכן א"כ שלמד את דברי הרא"ש באופ"א. ובשו"ת בן הימין (שם) פי' לרי"ו שלמד כגר"ז (סט"ז) דבמעשה דמגנצא בהפסיק אחר ב' השברים כדי נשימה לפני שהריע הרי"ז הפסק וחוזר לתקיעה ראשונה ודימהו למקדים תרועה לשברים שפסקו כמה אחרונים דחוזר לראש [והובאה המחלוקת במ"ב סק"ל]. וביאור דבריו עי' לקמן אות כא. והרי"ז דומה ביסודו לרי"ו. [אכן עי' באהבת איתן פ"א הע' 28 סברא שהגר"ז לא מוכרח לסבור כרי"ו, אכן גם לדבריו, להיפך לכא' הוא מוכרח, ואכמ"ל].

פוסקים נוספים שפסקו להלכה בספק ראשון כצד א' שלא מפסיק:

יד. כצד זה פסק הגרש"פ שיינברג זצ"ל¹¹, כדבר פשוט. וכן הסיק בשו"ת מנחת פרי (להג"ר ישעי' רוטנברג שליט"א. ח"ד סי' מ"ב) דמיירי גם ביצא כעין שבר כיון שניכר שעסוק בתקיעתו, והרחיב עוד בזה וכפי שנביא בצד ב'.

וכן הרה"ג ר' מאיר רוזנר במאמרו שם, ביאר בפשיטות דמיירי אף ביצא קול קצר כמו שבר או תרועה, ואח"ז (אות ד') הביא דברי למ"ב הנ"ל (סקל"א) שיש מבעלי תקיעה וכו', והבינו שוודאי כשר בדיעבד רק לכתחילה לא וגם ע"ז התקשה דלפי"ז מדוע, הא לכתחילה צריך שיהא טוב, ות' בב' אנפי, וכתב נ"מ ביניהן ע"ש שהאריך.

המקורות לצד ב' בספק ראשון שפסיק וחוזר לתקיעה ראשונה

טו. הג"ר יהודה עדס בקונ' הנ"ל (עמ' ז') כתב שכמה פעמים הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הורהו שאם יצא קול קצר בין אם הוא כח אחד ובין אם הוא כמה כוחות חשיב הפסק כיון דחשיב קול אחר ואי"ז מעין אותו קול. והוסיף שכן שמע מהרה"ג ר' צבי לוי ששמע כ"פ מהגר"ש אלישיב זצ"ל כן. ועי' אות הבאה.

וכן החמיר הרב השואל - בשו"ת ויען יוסף סי' ט"ז שבסוף שו"ת משפטיך ליעקב - ה"ה הרה"ג ר' יעקב יצחק ניימאן רב חסידי בעלזא במונטריאול. [והרב המשיב לא הסכים עימו, והבאתי דבריו בצד ראשון]. וסברתו שהוי כשבר, ותלה זה במחלוקת הפמ"ג א"א סקי"א והשה"צ סוף אות ל"ב [שנביא בארוכה לקמן אות כב] שהפמ"ג חידש שגם בתש"ת באם מיד אחר השברים הריע אינו הפסק כיון שנתקלקל בתקיעה ואילו השה"צ כתב

¹¹ הובא במאמר תלמידו המובהק הרה"ג ר' ישראל גואלמן שליט"א, [מוריה גליון קכ"ה עמ' ק"א ונדמ"ח בקובץ המועדים ר"ה עמ' תת"ס] והיה למראה עיני הגרש"פ.

דבר, כדי לא לחלק בין המקומות, ולכן כתב שמש"כ התוס' שלא להאריך בשבר כשיעור תקיעה, היינו שגם בתשר"ת לא יאריך בשבר כשיעור תקיעה של תר"ת, אכן בהג"א והמרדכי כתבו שלא להאריך רק מה שבסדר זה ולא מסדר לסדר, וביארו האחרונים דס"ל דהוא מחלוקת וספק, וא"כ אם בא לתקוע סדר זה הרי שאוחזי שהלכה רק כסדר זה וממילא אי"צ לחוש לתקיעה של סדר אחר, ולזה נראה דבדין לא עלתה התקיעה יפה אם תקע תקיעה כשיעור ג' טרומיטין ופסק כיון שלא עלתה התקיעה יפה, כלפי עיקר הספק הראשון, האם לדנו כשבר או כתקיעה קצרה או חלק מתקיעה הרי שלפי הרא"ש, זה וודאי מוגדר כתקיעה שהרי בסדר תר"ת היא תקיעה כשרה, וזמ"ש הרא"ש שהוא 'מעין אותו קול' והיינו שהוא מעין התקיעה של סדר זה שבא לתקוע, כיון שהיא תקיעה כשרה במקו"א, וזה מה שסיים הרא"ש 'אלא שלא היתה כשיעור' והיינו של סדר זה, ולכן אינו נראה כשבר, אכן לחולקים על הרא"ש הרי שבסדר זה אי"צ כשיעור תקיעה, וא"כ יש לחוש דהוי כשבר, ולכן הרא"ש לשיטתו מובן שהביא ד"ז הן בתקיעה הן בתרועה, וכן הוא לש"י השו"ע שפסק בסעי' ג' כרא"ש, אבל הרמ"א פסק כהג"א והמרדכי וכן קימ"ל ממילא יוצא שד"ז ל"ש בתקיעה אלא בתרועה לכן הגר"ז והמט"א הביאו ד"ז רק בתרועה. אכן לפי"ז יוצא שד"ד הרא"ש רק ביצא לו ג' טרומיטין ולא פחות, ואמנם פשטות דברי הרא"ש, ומש"כ מעין אותו קול אין לזה כל הכרח כמובן, וכן דחה הגר"י עדס שם מכח זה פי' זה.

ואכן הוא דלא כמ"ב שהביאו להדיא על תקיעה. אכן עי' לקמן אות יח שיש שרצו לפרש דברי המ"ב רק על תרועה ולא על תרועה ע"ש.

עוד העירוני דיתכן דהגאונים זצ"ל לא כיוונו לפרש את הרא"ש או את המ"ב באופן אחר אלא שלמעשה החמירו מכמה טעמים אחרים, עי' לקמן אות כ ואות כא ואכמ"ל.

דברי לוח לא"י, ודעתו בספקות אלו

י. כתב בלוח לא"י להגר"מ ט"ז צ"ל בכללים לתקיעות¹⁶ (א' דר"ה, סעי' ז) וז"ל: ובתקיעה אחרונה אם שעשה בתוכה קול אחר (שבר או תרועה) קלקל כל אותה הסדר וחוזר לתקיעה הראשונה, אבל אם חוזרה מצד ספק שמא לא עשה ראשונה כדיון אין בכך כלום. עכ"ל. (ושם (סעי' ג') וז"ל: תקיעה או שברים או תרועה שלא עלתה יפה (אם רק לא עשה בתוכה קול אחר מתקיעות האחרות) או שקצרה מהשיעור וכו' חוזר רק אותה תקיעה וכו'. עכ"ל.

ונראה כוונתו שאם החל התקיעה עם קול קצר שנשמע כמו שבר או תרועה, פסול וחוזר לראש השורה, אכן לפי"ז לשונו בתוכה דחוק. אבל אם עשה תקיעה רק שמא לא עשה כדיון בזה אי"צ לחזור לתחילת הסדר אלא תוקע שוב, ולכא' כוונתו מדין שלא עלה הקול יפה. [ומש"כ 'ראשונה' כוונתו לתקיעה שאחר השברים או התרועה, ומה שקראה ראשונה היינו כלפי התקיעה שעשה מיד אחריה. ודו"ק]. ועי' באבן ישראל שם שכנראה הבינו כן, שאם עשה כשבר בתחילתו קלקל, ואכן כתב שם דהכרעתו שם דלא הוי

¹⁶ אגב, קיצור זה לא נדפס בשנים הראשונות של הלוח, אלא מאוחר יותר. [בבדיקה אקראית ראיתי שבשנת ה'תרפ"א עדיין אינו, אמנם בה'תרצ"ה כבר נמצא].

הפסק, הוא 'דלא כהגר"מ ט"ז בלוח', מבואר מכ"ז שסבר כצד ב' שהבאנו כעת, שאם יצא כעין שבר קלקל וחוזר לראש. ואת דין 'לא עלה הקול יפה' פי' כפי הנראה באם יצא תקיעה אך לא כדיון, אמנם א"כ צ"ב מדוע כתב ד"ז רק אם הוא מסופק, הא דין 'לא עלה הקול יפה' הוא אפי' אם יודע בוודאות שעשה כן.

אכן הגר"י עדס (שם, עמ' ח', ועמ' ט"ז הערה ג'), הבינו לא כן וכצד א', מדכתב בציטוט השני שהבאתי (ס"ג) 'שלא עלתה יפה' וכו' או 'שקצרה מהשיעור', משמע אפי' קול קצר ומשמע אפי' שנשמע כשבר או תרועה, וכדיוק הנ"ל בפוסקים שלא הסתפקו במש"כ 'שלא עלה יפה' אלא שהוסיפו 'קול קצר', ומש"כ בלוח לא"י (שם במוסגר וכן בס"ז) אם רק לא עשה בתוכה קול אחר, הכוונה שיצא ב' קולות שנשמעים כשברם או יבבות שבזה אין דין זה [כן דעתו בזה וכדעיל אות יג]. עכ"ד.

וא"א לפרש דבריו 'בתוכה' שהכוונה בתוכה ממש, כפי שאעיר בהערה¹⁷.

וכע"ז ממש כתב בקיצור הל' המועדים (לגר"ש דבליצקי עמ' מח סעי' יג) שכתב וז"ל: ... לפני התקיעה האחרונה וכו' וגם אם הפסיק בחלק של קול שאין עליו שם קול כשר לאיזה דעה, הפסיד את הסדר וחוזר לתקיעה שלפניה, אך אם כוונתו היתה להתחיל בתקיעה שלאחריה ולא עלתה בידו והתחיל שנית נחשב הכל כתקיעה אחת ויצא בזה, דאם תקיעה שהתחיל בה היתה כשרה יצא בה, ואם היתה קצרה מהשיעור הרי דינו כנתקל בקול שבדעתו כעת לתקוע דלא נחשב להפסק. עכ"ל. [וכתב בהערה שמקורותיו לסעיף זה וקודמיו שם, הם מהשו"ע סעי' ז-ט ומ"ב ומט"א ונו"כ]. וכאן כתב אף אם קצרה בוודאות. אמנם יתכן כוונתו אף דיצא קול קצר כשבר, וכצד א'.

אם המ"ב מיירי בתקיעה או (גם) בתרועה

יח. העירוני הג"ר דב אהרן זלזניק שליט"א לפום ריהטא, דיש לדקדק שהרא"ש הביא דינו בב' אופנים: חדא, בתרועה, ועוד, בתקיעה, ואילו המג"א והמ"ב הביאוהו רק על תקיעה, ויתכן דבדוקא נקטו כן, והחילוק יש לבאר [ואכתוב בנוסח שלי]. דבתרועה אם לא עלה הקול יפה הרי דיש כאן קול של תרועה, לא מבעיא אם עשה ג' יבבות די"א דיצא, וכיון שאינו מעוניין לצאת בזה יתכן דפסל כל הבבא וצריך לחזור לראשיתו, ואפי' עשה פחות מכך, סו"ס יש כאן קול של תרועה ויתכן ג"כ דא"א לצרפה, אמנם בתקיעה כשלא עלה הקול יפה, הרי אין כאן תקיעה גמורה ולכן ל"ח הפסק. ע"כ הדברים.

אמנם יל"ע בסברא זו די"ל בהיפוך, ויתכן דתלוי בשורש סברת הענין, דאם נפרש בגלל דחשיב כתקיעה א' כלשון המג"א והמ"ב, ומצטרף לתקיעה זו וכצד א' מהלך ב', א"כ י"ל דדוקא תרועה תצטרף כיון שהוא ממש מעין אותו קול, ולא בתקיעה כיון שבזה הקול הראשון קול קצר ונשמע כעין שבר ואילו ההמשך הוא

¹⁷ ואין לפרש כוונת לוח לא"י אפי' אם עשה בתוכה פירושו באמצע ממש, והיינו שבאמצע התקיעה יצא לו כעין שבר או יבבה, ושיש לחלק בין לא עלה הקול יפה ויצא קול לא טוב תחילה, שבזה כמאן דליתא, לבין אם יצא באמצע, דאז אף דכמאן דליתא, מ"מ חשיב כמי שיש הפסק נשימה באמצע, ואז הוי כב' תקיעות דפסול. דלו יהי כן ופסולה תקיעה זו, מ"מ למה יפסול כל הסדרה [השורה] דיפסול רק תקיעה זו. [העירוני מח"ס אהבת איתן].

תקיעה ממש, אמנם אם הסברא דהקול דנפסל כמאן דליתא כיון שלא כיון אליו וכמהלך א', י"ל דזה דוקא קול שאין לו משמעות וזה יתכן בתקיעה משא"כ בתרועה.

אכן כבר הבאתי לעיל שבג"ר (ט"ו) מפורש דין זה על תרועה ולא הביאו על תקיעה ושנראה שבדווקא כתב כן, ולא כדוגמא בעלמא, ולהאמור כאן הסברא מובנת.

וביותר מכך, יש לציין שיש מי שפירש דברי המג"א והמ"ב רק על תרועה ולא על תקיעה, בגלל סברא זו לחלק בין תרועה לתקיעה כדי שיחשב 'תקיעה אחת', כן כתב לי הג"ר זבולון שוב שליט"א, דיל"פ דלא מיירי במג"א והמ"ב כלל על תקיעה, ומש"כ לתקוע הכוונה מעשה תקיעה, וטעמו דהא המג"א בתחילתו נקט לשון תקיעה, ושם וודאי הכוונה על מעשה התקיעה, היות ומיירי שם על שברים [כפי שבאתיו בריש הדברים] וא"כ יל"פ כן גם בהמשך דבריו 'וה"ה וכו', שהם נידו"ד [ולדבריו אולי גם המ"ב כיוון להכי]. אמנם שוב העיר שהמג"א סיים, 'וכן כתב בטור', ובטור כאמור מפורש או תקיעה או תרועה. עכ"ד. אכן להאמור דיש כמה שינויים בין המג"א והמ"ב לרא"ש והטור יתכן דאינו קושיא ובדוקא שינו כן. אכן כ"ז דוחק שהמג"א והמ"ב כתבו תקיעה וכיוונו דוקא לתרועה והול"ל הכי להדיא. אכן גם אם יל"פ כן במג"א ומ"ב, מ"מ בדה"ח שהבאתי בריש הדברים העתיק לשון המג"א והוסיף שמיירי בתקיעה אחרונה מהסדר, הא קמן דלהדיא פירשו על תקיעה.

ספק שלישי

אם מדובר שעשאה בנשימה אחת או לא

יט. עוד יל"ע בכוונת הרא"ש המג"א והמ"ב שהבאתי בריש הדברים, ספק נוסף, ויש בזה כמה צדדים, ואקדים להציג את הצדדים בקיצור, ואח"כ אביאם ביתר ביאור על מקורותיהם ראיותיהם וסברותיהם.

ספק ג. [היאך מדובר בנוגע לחיבור בין הקול שלא עלה יפה לבין התקיעה שהמשיך אח"כ בכשרות, צד א': האם מיירי שעשאה בנשימה א', ולא בב' נשימות. צד ב': מיירי בין בנשימה א' בין בב' נשימות - והיינו שלמעשה שהה כדי נשימה, ולא שכיוון להפסיק ובהמשך נדון גם על גוונא שכיוון להדיא להפסיק].

עוד יש לדון דאולי ישנו צד ג' דמיירי דוקא בב' נשימות, ויבואר אי"ה הלן.

וכעת נציג את הצדדים בהרחבה עם מקורותיהם וסברותיהם.

צד א':

דמיירי בעשאה בנשימה א'.

מקורות והרחבה:

כן פירשו במאמר הג"ר אברהם גורביץ ר"י גייטסהד (קובץ קול התורה גליון ס"ו עמ' ק"מ) ודייק את לשון המ"ב שהיו כתקיעה א' וזה שייך רק אם עשאה בנשימה א' ולקמן (סוף צד ב') אביא מה

שפלפל עוד בזה. ולכאן כן משמע במ"ב, כיון דבדין שהביא המ"ב קודם לכן. על דברי השו"ע (ס"ח): **או לאחר שתקע ג' שברים שתק והפסיק ואח"כ תקע שברים אחרים.** כתב המ"ב וז"ל: **שתק והפסיק. היינו שהיה בב' נשימות דאם היה בנשימה א' נחשבת כאחת וכשר דהרי יכול להוסיף כמה שברים כדלעיל בס"ג.** עכ"ל. מבואר שמה שכשר הוא דוקא בכדי נשימה, והמ"ב כותב וה"ה וכו', נראה לכאן דגם ד"ז דוקא בנשימה א'. וכן דייקו הג"ר זבולון שוב שליט"א במכתבו אלי, וכן במאמר הרה"ג מאיר רוזנר שליט"א (אביא לקמן)¹⁸. וע"ע לקמן בשם הגרא"י זלזניק זצ"ל, ומה שנו"נ בכוונתו.

צד ב'

אפי' בשהה וכ"ש בלא שהה.

מקורות והרחבה:

בשו"ת בן הימין¹⁹ פירש את דברי המג"א אפי' בשהה, ובזה ביאר הקשר דברי המג"א לדין שהביא קודם ע"ש, וכן ביאר מה שלכאן דברי המג"א בכתבו ה"ה וכו', הם היפך דברי הרא"ש והטור בסיבת הבאתן ד"ז ע"ש, ובזה פ' דברי הרא"ש והטור 'פוסק' שהכוונה ששהה כדי נשימה. ולפי דבריו אפשר להבין מדוע המ"ב כתב כמקורו אחרונים ולא הטור והרא"ש. לפי"ז גם במ"ב ההבנה תהא גם בעשאה בב' נשימות. וכן בתשו' מכת"י הגרש"ז אויערבאך זצ"ל כתב שבין שהיה בנשימה א' בין בב' נשימות התקיעה כשרה, ואי"ז מקלקל את הסדר²⁰.

וראיתי שבנקודה זו האריך הרה"ג ר' מאיר רוזנר במאמרו (שם אות א' ואילך), ורצה לומר דהמ"ב מיירי בפשטות אפי' בב' נשימות, והוכיח כן מהרא"ש שהשווה ד"ז לדין שהביא קודם לכן, במעשה דמגנצא, בתקע ב' שברים והחל להריע תרועה, אם יכול להמשיך בשבר א', או שצריך להתחיל שוב ג' שברים או לחזור לראש לתקיעה ראשונה, והרא"ש סובר כראב"ן דאי"צ לחזור לראש, אבל צריך לתקוע ג' שברים היות ולא היה בנשימה א', משמע שגם הדין שמביא אח"כ פעמים רבות וכו' ולא עלה הקול יפה, שהוא נדונינו, הוא בב' נשימות. אכן מאידך דייק במ"ב שמיירי בנשימה א' וכפי שהבאתי בצד קודם. עכ"ד.

אמנם מח"ס אהבת איתן כתב לי דחייה נפלאה עפ"י המאמר מרדכי (בתו"ד בסק"ח) דכוונת הרא"ש הנ"ל שחולק על הראב"ן היא היא דקול אחר היינו מה שהחל תרועה, לא גרועה מהפסק נשימה, והראב"ן סבר שהפסק נשימה בתוך השברים לא פוסל וכדעת המג"א והט"ז, ואילו הרא"ש סובר שפוסל ולכן מחמיר גם כשהחל להריע באמצע, וא"כ י"ל דכ"ז לגבי פסול השברים עצמם כיון דמיירי שהם בב' נשימות הצריך לחזור ולתקוע ג' שברים, אבל כלפי הנידון לפסול כל השורה מחמת הפסק, ושע"ז הוכיח מדין לא עלה הקול יפה אכן מיירי בנשימה א', ורק בזה לא חשיב קול פסול. והרה"ג ר' שמאי רובין שליט"א, כתב לי, שאף דדברים

¹⁸ [ומה"ס אהבת איתן כתב לי שאין זה דיוק כלל, שהרי המ"ב מונה כאן האופנים שלא נפסל הסימן].

¹⁹ [לרב"נ איידלמאן. וורשא ה'תרנ"ט. קיבל הסכמות הגר"ח מבריסק האדר"ת ועוד. בסוה"ס בליקוטים על או"ח].

²⁰ מובא בהליכות שלמה ר"ה פ"ב ס"ח.

של טעם הם, אבל דוחק גדול לומר דמ"כ הרא"ש שיחזור ויתקע שלשה שברים [ויריע] ר"ל דוקא בנשימה אחת עם השני השברים ותרועה הקודמת. ובפשוט מיירי עכ"פ גם כשהם בשתי נשימות ודימה זה לתקיעה שלא עלה יפה. עכ"ד.

ובעמח"ס אהבת איתן (במכתבו אלי) הוכיח כצד זה מהב"ח (ס"ח) שהביא מרא"ש זה למקרה אחר שעשה ש"ת בב' נשימות לסוברים שצריך לעשות בנשימה א' צריך לחזור על ש"ת, אבל לא צריך לחזור על תקיעה ראשונה כיון דהוי כמו שנתקלקלה התרועה והביא מהרא"ש ממעשה דמגנצא, הרי שחז' להדיא שאף שהפסיק בנשימה מהני.

וכן הוכיח מדיוק דברי שו"ע הגר"ז (סעי' ט"ז), שכתב דאם בתשר"ת עשה ב' שברים ותרועה והפסיק ביניהם בנשימה, אין התרועה מצטרפת לשברים וכאלו עשאה קודם השברים, וחזור לראש הסימן. הרי שהשברים גופיהו לא הוו הפסק אף שהפסיק בנשימה אחריהם, ואם עשה רק ב' שברים והפסיק בנשימה חוזר ועושה ש"ת וא"צ לחזור לראש הסימן. עכ"ד.

אכן יש להעיר דלהבנת הגר"א גורביץ שליט"א הנ"ל, אין להוכיח את הוכחת האהבת איתן מההבנה של הב"ח ברא"ש - שזוהי ההבנה במג"א ומ"ב, כיון ששינוי בזה גופא את לשון הרא"ש והטור וכמש"נ בדברי הגר"א גורביץ שליט"א.

וגם שכבר הבאתי לעיל אות יג שברבנו ירוחם מבואר דלא כהב"ח וא"כ אולי חלק על עצם הבנתו ברא"ש.

וגם דיש לחלק בין קול כשר כמו שברים שרק לא השלימם לבין קול פסול כה"ג ודוק.

האם יש צד ג'

הוסיף שם הרה"ג ר"מ רוזנר, שנראה - צד ג' - שדווקא בב' נשימות דאל"ה יתכן דזה קול פסול, והיינו כטענת המוע"ז שלקמן, אמנם שוב פקפק עפ"י הדיוק שדייקתי במ"ב זה שהביא ד"ז אחר שביאר דינא דשו"ע שבנשימה א' אינו הפסק, והוסיף וה"ה וכו'. והניח בצ"ע. עכ"ד.

ובמאמר הגר"ר אברהם גורביץ (שם) דייק במ"ב דהוא תקיעה א', ומשמע דלא שהה כדי נשימה, ואכן נתקשה דא"כ יש בתוכו קול פסול, והיאך מצטרף אהדדי, והביא שלשון הרא"ש שונה שלא ביאר הטעם כמ"ש המ"ב דהוי 'תקיעה אחת', אלא כתב 'ולא מיקרי הפסק כיון שהוא מעין התקיעה או התרועה אלא שלא הוי כשעור', ולזה חילק שהרא"ש מיירי בב' נשימות ואינו הפסק כנ"ל כיון דהוא מעין התקיעה וכו', והמ"ב בנשימה א' ולזה ביאר דחשיב תקיעה א' ואכן אכתי קשה כנ"ל היאך מצטרף קול פסול. עכ"ד. ולפי דבריו אפשר להבין למה המ"ב כתב כמקורו 'אחרונים' כיון דבא לכתוב דין אחר מהרא"ש.

ובעמח"ס אהבת איתן כתב לי בנוגע לטענה זו, לעיין במה שהאריך בספרו הנ"ל סוה"ס סי' י"ב, והביא הסברות להכשיר בזה.

כ. **לסיים.** העירני הרה"ג ר"ב גורטלר שליט"א שאם נרצה להחמיר את כל הביאורים בזה, יעלה שבכל ענין שלא עלה הקול יפה יאלץ לחזור לראש כיון דיש אומרים שד"ז דוקא בשהה וי"א שדוקא בלא שהה וא"כ מספק צריך לחזור לראש. ולפי"ז אמר שאולי זהו טעמו של הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהבאתי לעיל

שפסק לחזור בקול קצר, ושם הבאתי שהבינוהו מטעם שקול קצר אי"ז בכלל לא עלה הקול יפה אלא יש חשש שנשמע כקול קצר של שבר או תרועה, אך להאמור כאן, יתכן טעמו שהוא אכן בכלל קול של לא עלה הקול יפה שכוון המ"ב, אך מ"מ כיון שאין אנו יודעים אם לשהות או לא יש לחזור מספק.

בשהה כדי נשימה בכוונה - והוראת הגרא"י זלזניק בעניין זה

כא. בלוח ה'חדש' - לוח 'ההלכות והמנהגים', למנהגי אשכנזים (פרושים) לפי פסקי המ"ב ומנהג ירושלם והישיבות, לשנת ה'תשע"ב, בקיצור הלכות תקיעות [שבסוף הלוח], הובאה הוראה חשובה למעשה מהגאון רבי אברהם יעקב זלזניק זצ"ל ראש ישיבת עץ חיים פת"ח, ונמסרה למערכת ע"י בנו הג"ר דב אהרן זלזניק שליט"א, מראשי ישיבת 'מאור התלמוד' רחובות, שקיבלה מאביו (כשנהיה 'בעל מקרא'): **שכיון שהרבה מקפידים בנתקל בתקיעה להפסיק בנשימה בין הקול הקודם לקול החדש, - וכדלקמן אות כג, לפי"ז הורה דבלא עלה הקול יפה בתקיעה אחרונה, ושהה כדי צריך לחזור לתקיעה ראשונה, דכיון דשהה לא שייך להחשיבו כתקיעה אחת.** עכ"ד.

תמיהה על דבריו

והנה רבים הקשו ע"ז, [וכל אחד בנוסח שלו אך ותוכן הדברים אחד]. דלכאול' דבריו אינם עולים בקנה אחד עם המ"ב דבלא עלה הקול יפה אינו חוזר להתחלה, ואם נפרש דבריו דפי' כוונת המ"ב כצד א', דדוקא כשלא שהה, אז שייך להחשיבו כתקיעה א' משא"כ בשהה, א"כ תקשה הטענה שהבאתי לעיל דאם הוא תקיעה א', לא שייך שיצטרף קול פסול. ואם נבאר כפי שהבאתי לבאר, דאין עיקר הנקודה שהכל תקיעה א', אלא שההתחלה כמאן דליתא, א"כ שוב יש להכשיר אף בשהה.

ביאור דבריו

העירני ידידי הרה"ג ר' בנימין גורטלר שליט"א, דאפשר דמודה הגרא"י זצ"ל דהמ"ב מיירי אפי' בשהה וכצד ב', וכל דבריו רק כששוהה בדוקא כדי שלא יצטרף קול פסול וכדהבאתי בסעי' הקודמים, ולכן לא שייך שיצטרף הכל ל'תקיעה אחת' וכלשון המג"א והמ"ב, אבל באם שהה בלא כוונה שפיר מצטרף, ולהבנה זו מיושב מה שהקשה במכתב האהבת איתן מהב"ח ומהגר"ז וציננתו לעיל, דהם איירו כשלא שהה בכוונה בשביל להפסיק, וצ"ב על מה הורה בדיוק. עכ"ד.

ושאלתי לבנו הג"ר דב אהרן זלזניק שליט"א ואמר שאכן ההוראה היתה על האופן שמכווין לשהות כדי שלא יצטרף הקול הפסול, אמנם אביו זצ"ל לא חילק להדיא שבשהה בלא כוונה אין הדין כן, ומסביר אכן יש להבין ולקבל החילוק הנ"ל, ועל עצם דברי המ"ב אמר שדיבר אז עם אביו על המ"ב ועל השעה"צ אות ל"ב שבסמוך, אמנם אינו זוכר היאך ביאר את המ"ב לפי דבריו, ודברי המ"ב באמת קשים ואינם ברורים דיים, ואולי באמת בא אביו זצ"ל להחמיר יותר מהמ"ב [כיון דדברי המ"ב כאמור קשים]. עכ"ד.

ושוב כתב לבאר דברי אביו, והבאתי דבריו בלוח הנ"ל לשנת ה'תשע"ג בקיצור הל' תקיעות הערה 63 וז"ל: דמשמעות המ"ב

דנחשב הכל כתקיעה אחת, ולפי"ז אם מפסיק בנשימה אי"ז תקיעה אחת, וממילא כאן שתקע קול הפסול לתקיעה [או דעכ"פ יש לחוש שפסול], הרי מוכרח להפסיק בנשימה כדי שתהא התחלה כשרה לתקיעה, דאל"ה אולי תיפסל התקיעה שיתקע אח"כ [- כן הורה הגר"י זלזניק וכן נהגו רבים זה מכבר, וכ"כ במועו"ז סקי"א], וממילא אחר שהפסיק לא שייך שיצטרף לתקיעה א', ולכן צריך לחזור לראש. ואף שלא משמע כן במ"ב, מ"מ כיון שדבריו אינם ברורים, יש להחמיר. עכ"ל.

והגר"ר זבולון שוב שליט"א מח"ס שערי זבולון, שקיבל רבות בעניני תקיעות מהגאון הנ"ל זצ"ל, כתב לי שלא קיבל ממנו ענין זה, אבל סברתו מובנת להחמיר בכל ענין, גם אם לא שהה במתכוין, כיון דהפסיק בנשימה בתוך התקיעה אי"ז צורת תקיעה שהיא קול ישר, ואם נדונו כב' תקיעות או כב' כוחות [להשי' דבתר"ת בנשימה א' יצא והכוונה בב' כוחות], א"כ יש לחוש שעשה שבר והשו"ע (ס"ח) פסק דגם מתעסק פסול, וכ"ת דמאחר דהיה כוונה לתקיעה אינו פסול, מגלן דזה התיירץ, ולכן יש מקום להחמיר. ודברי המ"ב קשים להבינם, וכפי שהאריך במכתבו, ובו דן בחלק מהסברות שהזכרנו במאמר זה לפי דרכו. [והבאנו חלק מדבריו בתוך מאמר זה]. עכ"ד.

ראיה ליסוד הגר"י זלזניק

העירני הרה"ג ר"ב גורטלר ראיה ליסוד הענין מהגר"ז (סט"ז), הבאתיו לעיל כ"פ, דבמעשה דמגנצא בהפסיק אחר ב' השברים כדי נשימה, לפני שהריע, הרי"ז הפסק וחוזר לתקיעה ראשונה, ודימהו למקדים תרועה לשברים שפסקו כמה אחרונים דחוזר לראש [והובאה המחלוקת במ"ב סק"ל]. ואם הגר"ז קאמר הכי בציור שיצא לו תקיעה שיש לה שם תקיעה והיינו הב' שברים ראשונים, כ"ש בגוונא של הגר"א ישיצא לו קול פסול שוודאי שאם שהה, שקול פסול זה מפסיק, וצריך לחזור לתקיעה ראשונה.

ואגב, ביאר דברי הגר"ז והקדים שיש שטעו ודייקו מהמ"ב דלא כגר"ז, מדכתב בסק"ז בשם הגר"א דמעשה דמגנצא מיירי בלא שהה כדי נשימה, אבל בשהה חוזר, והיינו לשברים, ומשמע דלתקיעה ראשונה לעולם אינו חוזר, ומזה הוכיחו דלא כגר"ז שאם שהה חוזר לתקיעה ראשונה. וטען דטעות הוא, ושורש הבנת דברי הגר"ז המה, דשורש דברי הרא"ש דאם תקע ב' שברים והמשיך אח"כ התרועה הרי שהכל מעין אותו קול, אבל באם הפסיק בנשימה, כיון דצריך לעשות כל השברים בנשימה א', וכמ"ש הרא"ש [וכן נפסק במ"ב בשם רוב האחרונים שהוא לעיכובא ושאינן ראיה לסתור מהראב"ן וכדביאר הגר"א הנ"ל], הרי שלא יכול להמשיך לתקוע עוד שבר, וע"כ היה צריך להתחיל כל השברים מעיקרא, והוא לא עשה כן אלא התחיל תרועה, ולכן הרי"ז ממש דומה למי שהריע ואח"כ עשה שברים, שיש אחרונים שפוסלים, ע"כ ביאור דברי הגר"ז, ממילא כ"ז אינו ענין לדברי הגר"א שדיבר שמיד אחר הב' שברים והריע ולא הפסיק ביניהם, ורק אחר התרועה לפני השבר הנוסף הפסיק בכדי נשימה, דבזה התרועה אינה הפסק כיון שהיא מעין אותו קול של השברים, ואינו מפסיק. כעת כשנבוא לדון שצריך לחזור, פסק הגר"א לחזור רק על השברים ואי"צ לחזור לראש. ואי"ז סתירה זל"ז ודוק.

והוסיף שליסוד הגר"ז יש ראיה מרי"ו וכדהבאתי לעיל, דרבנו ירוחם (נ"ו ח"ב מט-ב) פסק בעשה שברים תרועה בב' נשימות לסוברים דצריך נשימה א', דחוזר לראש והב"ח (סעי' ח') הביאו ונחלק עליו, וטעמו מכח דברי הרא"ש דלא עלה הקול יפה'. והערת דרי"ו עצמו מביא לרא"ש בהמשך דבריו (שם מט-ג), ויתכן א"כ שלמד את דברי הרא"ש באופ"א. ובשו"ת בן הימין (שם) פי' לרי"ו שלמד כגר"ז [אכן כבר ציינתי לס' אהבת איתן פ"א הע' 28 שהגר"ז לא מוכרח לסבור כרי"ו ע"ש].

ומאיך אין להקשות על הגר"א יצ"ל, מהב"ח שחולק על רי"ו, די"ל דשאני התם דמיירי לשי' שצריך בנשימה אחת והוא שהה כדי נשימה, בזה י"ל דהב"ח ס"ל דדמי למעשה דמגנצא כיון דיסוד הדין הוא דאם מתעסק לתקוע כראוי הגם דנתקלקל אינו מפסיק אך כ"ז מה שצורך המצוה אבל במקום ששהה לא לצורך המצוה כגון שהפסיק זמן רב ובפרט אם שהה בענינים אחרים, מסתבר דגם הב"ח מודה דחוזר לראש, ממילא בגוונא דפסק הגר"א ישישהה כדי לא יצטרף הקול הפסול ה"ה דחוזר לראש.

[והוסיף דמ"ש כ' בלוח לא"י (בכללים לתקיעות ס"ו) דבשהה יותר מכדי נשימה היינו יותר מב' נשימות בין שברים לתרועה באופן שלכו"ע פסול, חוזר לראש, ובפשטות דבריו דלא כב"ח אלא כרי"ו, ואמר שאינו מוכרח ואולי כיון דשהה כ"כ, אינו צורך התרועה ובזה כו"ע מודו, ובפרט אם שהה לא לצורך כלל]. עכ"ד.

ביאור דברי השעה"צ והביאור לפי"ז במ"ב של נידונו

כב. עי' היטב בשעה"צ אות ל"ב, וז"ל: **ומה שהקשה למה פסק המחבר בסעי' ז' [והוא מדברי הראב"ן] בהתחיל להריע דלא הוי הפסק עי"ז בהשברים וכאן מחמיר המחבר אפי' בשבר א', הלא כאן מיירי בהפסיק אחר שגמר השברים, לכך השבר אחד הוא ענין חדש, והתם מיירי שעשה בכח אחד. ולענ"ד ברור דזהו רמז המג"א בסקי"א במש"כ אבל אם הכל נעשה בתקיעה א' אפי' התחיל להריע כשר כמ"ש בסעי' ז', ועי' במחצית השקל דדין זה הוא בתשר"ת, וכאן הלא מיירי שעשה השברים כהוגן ומה קלקול יש בהתחיל להריע בתשר"ת, אלא נראה כונתו פשוטה דמחלק מהא דכאן פוסל בהוסיף שבר א' אף דהוא מענינא, ובסעי' ז' אינו מקלקל מה שהתחיל להריע ולא חשבי' לו הפסק, אלא דשם מיירי שלא הפסיק בין הב' שברים ובין התרועה אלא שהתחיל להריע בתקיעה א', וכאן קלקל במה שהפסיק ואח"כ חזר לעשות השבר, והפמ"ג (א"א סקי"א) רצה להוליד מדברי המג"א זה דין חדש ושאר אחרונים אינם סוברים כן. עכ"ל.**

ודוק היטב שהמג"א סקי"א שהביא, הוא ריש דברי המג"א שההמשך שלהן הובאו במ"ב סק"ד הנ"ל, ולכן תלוי מאד לפי"ז בפי' דברי המ"ב הנ"ל.

בביאור החילוק בין כח אחד לב' כוחות

יל"ע בדברי השעה"צ כאן, דבפשטות כוונתו לחלק בין נשימה א' לב', וכן יש שפירשוהו אכן כבר מוכיחים שאין לפרש כן וע"כ שלשונו כח אחד מתפרש באופן אחר ונבאר יותר הצדדים עם מקורותיהם. יש שפירשוהו שכוונתו לחלק בין נשימה א' לב', כן פירשו בס' מועדי קדש (להרה"ג ר' בנימין אדלר. ר"ה פ"ח הע' 10).

144), ואם הפסיק יותר מנשימה א' צריך לחזור על התקיעה, וכפי ששו"ע הגר"ז סט"ז פ' את הרא"ש מעשה דמגנצא המובא בס"ז דמיירי רק בלא שהה כדי נשימה.

אכן כבר הכריחו שאין הנידון על נשימות אלא על כח אחד או ב' כוחות. - כ"כ הרה"ג רבי מאיר רוזנר במאמר (שם אות ג'), והכרחו, היות והמ"ב הביא לפנ"כ בס"ק כ"ז את דברי הגר"א, שתחילת סעי' ז' מיירי בנשימה א' ואם היה בב' נשימות חוזר על הש"ת, אבל מ"מ ל"צ לחזור על תקיעה ראשונה, וא"כ על כרחך דהכוונה לבבא אחת, וביאר השו"ט במ"ב. א"כ מבואר ביסוד ענין המ"ב דסקל"ד דאפי' בב' נשימות לא מפסיד תקיעה ראשונה. עכת"ד.

ואכן כך פ' בשו"ת בן הימין הנ"ל דכוונת המג"א – כח אחד - בבא אחת. ע"ש.

וכדברי הרה"ג ר"מ רוזנר, כתב באהבת איתן פ"ג הע' 51, וביאר כוונת השעה"צ, דבהתחיל להריע אחר ב' השברים הרי"ז מעניינם היות דתרווייהו מענין תרועה דקרא וכמבואר ברא"ש, משא"כ אחר שגמר השברים ומוסיף שבר היות וכבר סיים השברים לכן הפסיד תקיעה ראשונה ולפי"ז ה"ה בתש"ת בהריע אחר השבר הוי הפסק ודלא כפמ"ג וזה מה שרמז השעה"צ בסו"ד. עכ"ד. וכדבריהם שמעתי מעוד ת"ח, וכן מוכרח ומסתבר.

המחמירים לשהות כשלא עלה הקול יפה, וההקשר לנידונו במ"ב

כג. מה שהבאנו לעיל בדברי הגרא"י זלזניק זצ"ל שמקפידים כשלא עלה הקול יפה לשהות כדי נשימה, מקור הדברים כך, ראשית כעיי"ז כתב במועו"ז [ח"א סי' ה' - קונ' התקיעות בהידור - סקי"א] דבגוונא שתקע ולא עלתה בידו ויצא לו קול בשיעור כג' כוחות, ישהה כדי נשימה, כדי שלא יצטרף קול פסול עם הקול הכשר, וע"ש היאך בנה ד"ז כי אין כאן מקום להעתיק כל הדברים. ונדון בדרך אגב בקיצור נמרץ בהוכחותיו בהערה²¹. ושמעתי מהג"ר דב אהרן זלזניק שליט"א שכן הורהו אביו הגרא"י זלזניק זצ"ל להבחיל"ח, ושכן הרבה הקפידו כן, עוד הרבה לפני שיי"ל ספר המועו"ז, והוסיף שהורהו כן, גם כשיצא קול בשיעור פחות מג' כוחות. עכ"ד. ויש להעיר כאן מה שקשור ישירות לנידונו, דלכא' מוכח מהמ"ב לא כן - לפי מה שהבאנו לעיל אות יט שמיירי דוקא בלא שהה - כיון דכתב דאפי"ה כשרה התקיעה שאחריו, ומבואר דאי"צ לשהות כלל אמנם לפי הצד דלעיל שהמ"ב מיירי בשהה לק"מ.

[וכשנדון בדעת הגרא"י זלזניק זצ"ל, הרי דאיהו כאמור כעת מחמיר לשהות, וכדי ליישב המ"ב נאמר כאמור דמיירי בשהה,

²¹ ע"ש במועו"ז שהוכיח דין זה מהתרוה"ד, מההפלאה בהגהותיו לשו"ע [נדפסו בחלק מהדפוסים בסוף השו"ע, ובשו"ע מכוון י-ם בסופו ב'קובץ מפרשים]. וכן מהמהרי"ל דיסקין, ומספר אש דת. ע"ש. ואכתוב בקיצור מה שיש לי להעיר על דבריו, דמה שהביא מהתרוה"ד וההפלאה, לכא' יש לדחות הראיה, דהתם רצה שיהא שברים ותרועה ורק רצה לצאת באחד מהן או שיחשב כתקיעה וכדומה, אבל במ"ב דחשב לתקוע תקיעה ולא עלה הקול יפה בזה שפיר גם בנשימה א' אין חיסרון, וכעיי"ז כתב בס' אהבת איתן עמ' קע"ד. ומה שהביא מהמהרי"ל דיסקין והאש דת, יש לדחות דבלא"ה ההלכה כהראב"ן ודלא כהרא"ש, וגם כעיי"ז דחה באהבת איתן שם. וקיצרתי בכ"ז. גם הג"ר זבולון שוב במכתבו אלי, הרחיב בדברי המועו"ז ומקורותיו. ואכמ"ל.

ואילו בהוראתו לחזור כשהה, לעיל אות כא, הסתפקנו (האם בגלל שפי' למ"ב בלא שהה או דהחמיר יותר מהמ"ב או דהוראתו דוקא בשהה בכוונה), א"כ לאופן ראשון, יקשה עליו כאן, דיוצא דמה שהחמיר כאן הוא נגד המ"ב, אא"כ דכאן בא להחמיר יותר מהמ"ב. ודוק].

הערה מאי שנא מדינא דשו"ע סעי' ז' ומ"ב סקכ"ט

כד. יש להעיר הערה על המ"ב דנידונו, מדברי שו"ע (סעי' ז' ומ"ב סקכ"ט) דכל מעשה דמגנצא מיירי בתשר"ת, אבל בתש"ת שהחל שבר א' או ב' שברים ואח"כ החל תרועה, לא נחשב 'לא עלה הקול יפה' כיון שאינו מענינא ופסול, וה"ה בתר"ת שהפסיק באמצע בשבר. ויש ששאלו דמאי שנא ד"ז, לבין דברי המ"ב דנידונו הנ"ל, דהחל לתקוע ולא עלה הקול יפה דלא פסל, אף דיצא לו אפי' שבר, דג"ז אינו מן הסדר.

ומח"ס אהבת איתן כתב לי, לבאר לפי הנ"ל, דהבאתי בספק ראשון דיש אכן שפוסלים כשיצא קול קצר כשבר, ושהקשו עליהם מדברי המ"ב שלכא' מבואר בהם לא כך, ושביארו בזה כמה ביאורים מחודשים, או דבאמת דבריהם צ"ע, אבל למעשה יש שפסלוהו, וא"כ א"ש למעשה עם הדין המבואר כאן דפסול. ולמכשירים נתבאר לעיל כמה מהלכים, ובכללותן דאי"ז חשיב כשבר, וא"כ ל"ק מהשו"ע סעי' ז', דכאן הלא תקע שבר ממש.

לסיכום

יש לתלות הספק הראשון ברא"ש והמ"ב, וג' המהלכים, עם הנדון אם מדובר בשהה כדי נשימה, וביאור דברי המ"ב שחשיב כ'תקיעה אחת'

כה. לפי מהלך ג' בדברי הרא"ש (אות יג), ושלפיו יתבאר דברי המ"ב שהוי כתקיעה אחת, שנחשב תקיעה אחת ממש, ולפי"ז לכא' נפ"מ: א' - מיירי דוקא בלא שהה אלא עשה הכל בנשימה אחת. ב' - אכן א"כ יש להק' דבזה יש קול פוסל בינתיים. ג' - ומשו"ה לכא' יש להפסיק בכוונה בכדי נשימה כדי שלא יהא קול פסול. [עיי' לעיל (אות יט) האם מיירי בשהה, ולעיל (אות כא) הדין בשהה בכוונה, ולעיל (אות כג) האם יש להחמיר להפסיק בכוונה בכה"ג].

ולפי המהלך בדברי הרא"ש ד'קול שלא עלה יפה' בו הוי כמאן דליתא, וזה לכא' לפי מהלך הראשון (אות יא) כיון שלא כיוון לתקוע זאת, או מהלך ב' (אות יב) שהוא מתעסק, ולהבנה זו לכא' נפ"מ: א' - דאפי' בשהה. ב' - שאין כאן בעיה של קול פוסל. ג- דאולי אי"צ לשהות בכוונה²².

²² [ובאופן"א ביאר הג"ר זבולון שוב שליט"א במכתבו אלי, את המג"א שהוא מקור המ"ב, עפ"י דיוק לשון תחילת המג"א [שסוף דבריו מקור דברי המ"ב כאמור], דמאחר דתקע תקיעה דעסוק בה, אינה מפסיקה אף שמוגדרת כתקיעה בפנ"ע, ע"ש, ונראה שלפי"ז רצה לבאר את דברי המ"ב הקשים מכמה קושיות שהקשה עליו שם, (ועיקרי הקושיות הובאו בתוך דבריו במאמר זה)].